

Definice barokní překladové normy¹

Jazykové jevy

Na poli jazykových jevů je čtenář v barokních překladech mnohdy svědkem jazykových hříček, vyskytují se chronogramy a další prostředky aktualizace slovního potenciálu skladby.

Obzvláště v **písňových překladech** se dále čtenář setkává s přesahy, typické jsou paralelismy, vyskytuje se vnitřní rým. Rozměr veršů a rýmové schéma je zpravidla nazíráno jako invariantní, což (z pochopitelných důvodů) platí opět obzvláště pro písňové překlady (vázanost na hudební složku). Obsahová stránka strofy bývá převáděna s ohledem na idiomaticitu výrazu a souhra myšlenky s jejím básnickým ztvárněním závisí na mistrnosti překladatele: tedy může být, a nemusí být naplněna.

Výrazným rysem barokní překladatelské normy je **rozšiřování a zesilování** na nejrůznějších rovinách: rovině formulační (např. reduplikace, formální amplifikace) výrazové (zesílení expresivity), obsahové (intenzifikace obrazů, rozšiřování za účelem názornosti) apod.

Stylistické prostředky byly v barokních překladech voleny s ohledem na cílový úzus (např. metaforika). Pro barokní stylistiku typické paralelismy bývají zachovány. Typický je výskyt deminutiv i tam, kde v originále nejsou. Je-li překladatelská strategie výrazně adaptační (jako např. u překladu písní), dochází též ke změně stylizačních postupů, či k celkové transpozici ladění stylu.

Na rovině **výrazové i obsahové docházelo ke zjednodušení** (prostší způsob vyjadřování), s ohledem na presupozice na straně recipienta.

Existují významově věrné překlady, v intencích parafrázujícího zpracování však dochází k významovým posunům jak na rovině slov, tak i textových segmentů (mění se např. též myšlenka určité pasáže). Velice markantní tendencí je úsilí o srozumitelné, konkrétní a názorné vyjádření.

Na rovině textově-kompoziční je velmi výrazným rysem barokní překladové normy **kompoziční volnost**. Barokní pojetí překladu nevnímá kompozici originálu jako závaznou, může být pozměněn sled událostí, pořadí textových segmentů, látka je nově seskupena, též např. opatřena nadpisy apod. Cílem může být zlogičtění textu

¹ Převzato z: SVOBODA, Tomáš. *Barokní normy překladu se zřetelem k česko-německým literárním kontaktům* (dizertační práce). Praha: Univerzita Karlova v Praze, Filozofická fakulta, 2004. Vedoucí práce Jiří Veselý.

a snaha o posílení názornosti; důsledkem však v některých případech též naopak rozbití logického sledu či narušení obrazové integrity.

Též dochází k **doplňování** pasáží, které jsou z hlediska závislosti na výchozím textu originální, nově vytvořené překladatelem. Tyto pasáže mají obsahovou návaznost na pojednávané téma, jsou to z dnešního pohledu jakési variace na dané téma.

Na tomto místě lze shrnout, že v **barokní překladatelské poetice převládá zřetel k cílovému prostředí. S tím též souhlasí důraz na idiomaticitu výrazu.**

Překladatelské postupy

V oblasti překladatelských postupů je dokladem skutečnosti, že se s originálním dílem zpravidla nakládalo jako s inspiračním zdrojem pro vytváření (v dnešním slova smyslu) parafrází či variací, časté vynechávání poukazu na originální dílo (jeho autora, názvu), absence zmínky o překladovém (odvozeném) charakteru textu apod. Zdaleka však nelze souhlasit, že se jedná o rys převažující. Dle vlastních rešerší primární literatury se naopak ukazuje, že oba přístupy (tedy zmínka o odvozenosti textu či odkaz na bibliografické údaje originálu) jsou zastoupeny obdobně často.

Znění názvu originálu se nepřevádělo nikterak otrocky a důvodem k jeho obměně nebyla pouze snaha o idiomatické vyjádření.

Důraz na funkčnost překladového textu v cílovém prostředí motivoval **absenci interference** v překladatelských postupech (která bývá naopak typická u doslovnějších znění), tento důraz patrně stejně tak souvisí s aplikací metody substitute.

Značný invenční podíl překladatelů na výsledném díle vedl též k **výběru těch děl či jejich pasáží pro překlad, které zvláštním způsobem byly zpracovateli blízké**, např. s ohledem na jeho životní zkušenost či situaci. Tato tendence se pak projevuje i v samotných překladatelských postupech, kdy překladatel opět více propracovává motivy jemu blízké, rozšiřuje je, popřípadě přidává návaznou další osobitou pasáž.

Se zdůrazňováním cílového kontextu souvisí častý výskyt **lokalizačních postupů** (např. na jazykové rovině obsahové, jednotlivých výrazů apod.).

Typické je zesilování epického proudu vyprávění či převod způsobu vyprávění z lyriky na epiku. Zvláštním případem takové strukturální transpozice pak je tendence, kterou F. Boldt nachází ve *Zdoroslavičku* F. Kadlinského a již nazývá „poetizace všedního“.

Z hlediska volnosti a věrnosti překladu se ukazuje, že není možné vyslovit paušální úsudek o tom, že by překladatelské baroko znalo pouze volný překlad. Spíše míra volnosti vůči předloze kolísá. Zároveň však platí, že barokní překlad zaujímá o mnoho větší rozpětí na straně volného přístupu k překladu. Jinými slovy, volné překlady se od sebe mohou lišit mírou volnosti, a tato míra bývá v některých případech velmi značná. Na druhou stranu věrnější překlady se nerealizují v takovém rozpětí míry doslovnosti, nejsou známy např. rigidně otrocké překladové verze. Např. Zd. Tichá pro baroko připouští mj. dokonce existenci pojetí překladu v dnešním slova smyslu.

Adaptační postup barokního překladu dokládá praxe vynechávání a doplňků textových segmentů či myšlenkových celků. Tato praxe je zastoupena často a pro další zpřesňování barokní překladatelské normy či osobní překladatelské strategie jednotlivých barokních překladatelů je užitečné věnovat pozornost nejen tomu, co překladatel přidává, nýbrž i tomu, co naopak z originálního znění nepřekládá, co ponechává stranou. Vynechány bývají zpravidla pasáže, jež obsahově neodpovídají presupozicím cílového příjemce (např. úroveň vzdělání apod.), či pokud je překlad podřízen restrikcím z hlediska rozsahu.